

самостійного виправлення платником податків помилок, що містяться у раніше поданій ним податковій декларації, які призвели до зниження податкового зобов'язання, такий платник звільняється від нарахування та сплати штрафних санкцій, які він мав би нарахувати самостійно, та пені.

Отже, під час повномасштабного вторгнення уряд України вжив кроки для підтримки вітчизняного бізнесу, спрощення умов господарювання, усунення бар'єрів та оптимізації перерозподілу фінансових ресурсів. Більшість заходів спрямовані на підтримку бізнес-сектору та створення оптимальних умов для його функціонування [1].

Література:

1. Греца В. Модифікація податкової системи в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2023. Ч. 2. Вип. 78. С. 24-31.
2. Оподаткування під час воєнного стану – European Business Association. *European Business Association*. URL: <https://eba.com.ua/opodatkovannya-pid-chas-voyennogo-stanu/> (дата звернення: 26.11.2023).
3. Основні податкові зміни з 1 серпня 2023 року – European Business Association. *European Business Association*. URL: <https://eba.com.ua/osnovni-podatkovyi-zminy-z-1-serpnya-2023-roku/> (дата звернення: 26.11.2023).
4. Повернення довоєнної системи оподаткування: що це означає. *Укрінформ – актуальні новини України та світу*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3741242-povernenna-dovoennoi-sistemi-opodatkovannya-so-ce-oznachaє.html> (дата звернення: 26.11.2023).
5. Податки під час війни: все, що треба знати бізнесу. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/7/685375/> (дата звернення: 26.11.2023).

УДК 657.6.012.16

Пугаченко Ольга

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ПРАВА СУДОВИХ ЕКСПЕРТІВ З ЕКОНОМІЧНИХ ПИТАНЬ У ПРОФІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Експертизи з економічних питань є складовою судово-експертної діяльності, а тому, розглядаючи справи про економічні злочини без фахової фінансово-економічної освіти, юристи ставляться з великою повагою до висновків експертів-економістів. Експерти з економічних питань у провадженні своєї професійної діяльності повинні дотримуватись таких принципів, як законність, незалежність, об'єктивність і повнота дослідження. Права експертів з економічних питань передбачаються спеціальним профільним законодавством, а тому їх дослідження, узагальнення, з'ясування суті і подібності є необхідним і нагальним. Актуальність цієї тематики посилюється

прийняттям змін з 03.11.2022 р. задля вдосконалення організаційно-управлінського забезпечення судово-експертної діяльності, які узгодили і розширили відповідальність експертів, а відповідно й їх права. Даний матеріал є продовженням авторських досліджень розпочатих у роботах [5, 6, 7, 8].

Згідно профільного Закону України «Про судову експертизу», судова експертиза – це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду [4]. Також для юридичних і фізичних осіб на договірних засадах експертами проводяться експертні дослідження, що потребують спеціальних знань та використання методів криміналістики і судової експертизи [3].

Економічна експертиза передбачає дослідження документів: бухгалтерського обліку, оподаткування і звітності; про економічну діяльність підприємств й організацій; фінансово-кредитних операцій [3].

На законодавчому рівні визначено, що підставою для проведення експертизи відповідно до чинного законодавства є процесуальний документ про призначення експертизи, складений уповноваженою на те особою (органом), або договір з експертом чи експертною установою, укладений за письмовим зверненням особи у випадках, передбачених законом, в якому обов'язково зазначаються її реквізити, номер справи або кримінального провадження або посилання на статтю закону, якою передбачено надання висновку експерта, перелік питань, що підлягають вирішенню, а також об'єкти, що підлягають дослідженню. При цьому зазначається, що в інших випадках проводиться експертне дослідження, підставою для якого є договір з експертом чи експертною установою, укладений за письмовою заявою (листом) замовника (юридичної або фізичної особи), з обов'язковим зазначенням його реквізитів, з переліком питань, які підлягають розв'язанню, а також об'єктів, що надаються [3]. Результати проведення експертиз й експертних досліджень представляються у письмовому документі – висновок експерта.

Ми підтримуємо думку, що «залучення судового експерта до різних форм судочинства дозволяє суттєво розширити можливості всіх його учасників, сприяючи ефективності здійснення покладених на них функцій, захисту прав, свобод та інтересів громадян, а також результативності боротьби з правопорушеннями забезпечуючи всебічність, повноту та об'єктивність дослідження всіх обставин» [1, с. 549].

Стаття 10 «Особи, які можуть бути судовими експертами» Розділу II «Судовий експерт» у Законі України «Про судову експертизу» декларує, що ними можуть бути особи, які мають необхідні знання для надання висновку з досліджуваних питань, відповідають встановленим вимогам та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності [4]. Експертизи та дослідження, які проводяться атестованими судовими експертами, що не є працівниками державних спеціалізованих установ, мають здійснюватись з урахуванням обмежень статті 7 Закону України «Про судову експертизу» та регламентуються відповідною Інструкцією про особливості здійснення судово-експертної діяльності атестованими судовими експертами, що не працюють у

державних спеціалізованих експертних установах [2].

Тобто, права й обов'язки судових експертів чітко визначаються профільним законодавством [4, 3, 2] – таблиця 1.

Таблиця 1 – Права судових експертів з економічних питань згідно профільного законодавства

Законодавчо-нормативний акт		
Закон України «Про судову експертизу» [4, стаття 13 і 12, розділ III]	Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень [3, пункт 2.1 і 2.2, розділ III]	Інструкція про особливості здійснення судово-експертної діяльності атестованими судовими експертами, що не працюють у державних спеціалізованих експертних установах [2, пункт 1 і 3, розділ III]
Незалежно від виду судочинства судовий експерт має право (стаття 12):	Експерт має право (пункт 2.2):	Судовий експерт має право (пункт 3):
	ознайомлюватися з матеріалами справи, які стосуються предмета експертизи	1) ознайомлюватися з матеріалами справи, які стосуються предмета експертизи
1) подавати клопотання про надання додаткових матеріалів, якщо експертиза призначена судом або органом досудового розслідування або ознайомлюватися з матеріалами справи, що стосуються предмета судової експертизи	відповідно до процесуального законодавства заявляти клопотання про надання додаткових матеріалів і зразків та вчинення інших дій, пов'язаних із проведенням експертизи	2) відповідно до процесуального законодавства заявляти клопотання про надання додаткових матеріалів і зразків та вчинення інших дій, пов'язаних із проведенням експертизи
2) вказувати у висновку експерта на виявлені в ході проведення судової експертизи факти, які мають значення для справи і з приводу яких йому не були поставлені питання	вказувати у висновку експерта на факти, виявлені під час проведення експертизи, які мають значення для справи, але стосовно яких йому не були поставлені питання, та на обставини, що сприяли (могли сприяти) вчиненню правопорушення	5) вказувати у висновку експерта на факти, виявлені під час проведення судової експертизи, які мають значення для справи, але стосовно яких йому не були поставлені питання
3) з дозволу особи або органу, які призначили судову експертизу, бути присутнім під час проведення слідчих чи судових дій і заявляти клопотання, що	з дозволу органу (особи), який (яка) призначив(ла) експертизу (залучив(ла) експерта), бути присутнім під час проведення процесуальних, виконавчих дій та ставити питання учасникам процесу, що стосуються	3) з дозволу органу (особи), який (яка) призначив(ла) експертизу (залучив(ла) експерта), бути присутнім під час проведення процесуальних, виконавчих дій, ставити питання

Законодавчо-нормативний акт		
Закон України «Про судову експертизу» [4, стаття 13 і 12, розділ II]	Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень [3, пункт 2.1 і 2.2, розділ II]	Інструкція про особливості здійснення судово-експертної діяльності атестованими судовими експертами, що не працюють у державних спеціалізованих експертних установах [2, пункт 1 і 3, розділ III]
стосуються предмета судової експертизи	предмета чи об'єкта експертизи, та проводити окремі дослідження у їх присутності	учасникам процесу, що стосуються предмета чи об'єкта експертизи, та проводити окремі дослідження у їх присутності
4) подавати скарги на дії особи, у провадженні якої перебуває справа, якщо ці дії порушують права судового експерта	оскаржувати в установленому законодавством порядку дії та рішення органу (особи), який (яка) призначив(ла) експертизу (залучив(ла) експерта), що порушують права експерта або порядок проведення експертизи	7) оскаржувати в установленому законодавством порядку дії та рішення органу (особи), який (яка) призначив(ла) експертизу (залучив(ла) експерта), що порушують права експерта або порядок проведення експертизи
5) одержувати винагороду за проведення судової експертизи, якщо її виконання не є службовим завданням	одержувати винагороду за проведення експертизи та відповідно до законодавства компенсацію (відшкодування) витрат за виконану роботу та витрат, пов'язаних із викликом для надання роз'яснень чи показань, у разі якщо це не є його службовим обов'язком	9) одержувати винагороду за проведення експертизи та відповідно до законодавства компенсацію (відшкодування) витрат за виконану роботу та витрат, пов'язаних із викликом для надання роз'яснень чи показань з приводу проведеної експертизи
б) проводити на договірних засадах експертні дослідження з питань, що становлять інтерес для юридичних і фізичних осіб, з урахуванням обмежень, передбачених законом		10) проводити на договірних засадах експертні дослідження з питань, що становлять інтерес для юридичних і фізичних осіб, з урахуванням обмежень, передбачених законодавством України
	у разі виникнення сумніву щодо змісту та обсягу доручення невідкладно заявляти клопотання органу (особі), який (яка) призначив(ла) експертизу (залучив(ла) експерта), щодо уточнення поставлених експертові питань	4) у разі виникнення сумніву щодо змісту та обсягу доручення невідкладно заявляти клопотання уповноваженій особі (суду), яка (який) призначила(в) експертизу, щодо уточнення поставлених експертові питань

Законодавчо-нормативний акт		
Закон України «Про судову експертизу» [4, стаття 13 і 12, розділ II]	Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень [3, пункт 2.1 і 2.2, розділ II]	Інструкція про особливості здійснення судово-експертної діяльності атестованими судовими експертами, що не працюють у державних спеціалізованих експертних установах [2, пункт 1 і 3, розділ II]
	викладати письмово відповіді на питання, які ставляться йому під час надання роз'яснень чи показань	б) викладати в письмовій або усній формі відповіді на питання, які ставляться йому під час надання роз'яснень чи показань з приводу проведеної експертизи
	на забезпечення безпеки за наявності відповідних підстав	8) на забезпечення безпеки за наявності відповідних підстав
	у разі незгоди з іншими членами експертної комісії скласти окремий висновок	

Отже, із 10 прав судового експерта лише п'ять є подібними між основним законодавчими актами з провадження судово-експертної діяльності – [4, 3, 2]. При цьому, найменше прав задекларовано в Законі України «Про судову експертизу», і хоча в профільних Інструкціях [3, 2] вони мають бути тотожними, при детальному їх аналізі помітні розбіжності, що є недоліком й ускладнює призначення і проведення судових експертиз та експертних досліджень з економічних питань.

Слід відмітити, що лише Інструкцією [3] передбачено, що в разі незгоди із іншими членами експертної комісії експерту надано право скласти окремий висновок. Також профільними Інструкціями передбачено, що експерт може відмовитися від проведення експертизи, якщо наданих йому матеріалів недостатньо для виконання покладених на нього обов'язків, а витребувані додаткові матеріали не надані, або якщо поставлені питання виходять за межі його спеціальних знань. Повідомлення про відмову повинно бути вмотивованим [3, 2]. У Законі України «Про судову експертизу» аналогічна норма відсутня.

Статтями 12 і 13 Закону України «Про судову експертизу» встановлено, що інші права судового експерта, у т.ч. і з економічних питань, передбачаються процесуальним законодавством – Кримінальним процесуальним кодексом України, Цивільним процесуальним кодексом України, Господарським процесуальним кодексом України та Кодексом адміністративного судочинства України. Розгляд прав судових експертів з економічних питань у процесуальному законодавстві й стане об'єктом наших подальших наукових досліджень.

Література:

1. Демидова Є.Є., Домашенко О.М., Колеснікова І.А., Латиш К.В. Судовий експерт як суб'єкт судово-експертної діяльності: правовий статус. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 5. С. 549-553
2. Про затвердження Інструкції про особливості здійснення судово-експертної діяльності атестованими судовими експертами, що не працюють у державних спеціалізованих експертних установах : Наказ М-ва юстиції України від 12.12.2011 р. № 3505/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1431-11#Text> (дата звернення: 16.11.2023)
3. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : Наказ М-ва юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 16.11.2023)
4. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12/conv#Text> (дата звернення: 16.11.2023)
5. Пугаченко О.Б. Вимоги процесуального законодавства в частині участі експерта при проведенні судової експертизи з економічних питань. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету: Економічні науки*. 2013. Вип. 24. С. 340-348.
6. Пугаченко О.Б. Процесуальні вимоги призначення та проведення економічних експертиз. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2014. вип. 26. С. 207-215.
7. Пугаченко О.Б., Косенко С.С., Бабій М.В. Організація проведення судових експертиз та експертних досліджень з економічних питань. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2021. № 6 (39). С. 115-130
8. Пугаченко О.Б., Фоміна Т.В. Права та обов'язки експертів з економічних питань у профільному і процесуальному законодавстві. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2023. № 9 (42). С. 20-32.

УДК 351.82-048.35:332.14

Рвач Андрій

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна

УПРАВЛІННЯ ПРОСТОРОВИМ РОЗВИТКОМ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЗАХІДНИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Управління просторовим розвитком транскордонного співробітництва західних регіонів України є вагомою складовою державної політики, що має вплив на особливості соціально-політичних зв'язків як на макро-, так і на мікрорівні, соціально-економічних, соціально-культурних зв'язків. Відповідно, це зумовило суттєву тематику та проблематику даного напрямку дослідження, враховуючи особливі виклики на сучасному етапі як на рівні окремих регіонів, так і держави в цілому.

Євроінтеграційний рух України, що активізувався з 2022 р. у світлі російської збройної агресії, зумовлює формування нової державної політики